

Helikon

A 2000 májusában bejegyzett Helikon – Kemény János Alapítvány, mely elsődleges feladataként a két világháború között működő Helikon írói közösséghez tartozó alkotók kulturális örökségének megőrzését és népszerűsítését vállalta, minden évben megrendezi a helikoni leszármazottak találkozóját, melyen – adott évfordulókhoz kötődve – megemlékeznek a Helikon valamelyik tagjáról.

A Helikon a jelölt korszak legfontosabb erdélyi irodalmi csoportosulása; tagjai 1926-tól évente találkoztak vendéglátójuk, báró Kemény János marosvécsi várkastélyában. Az írói kör szoros kapcsolatban állt az 1924-ben létrejött Erdélyi Szépműves Céhhez (amelynek több alapítója a Helikonnak is tagja lett, s amelyet sokan egyenesen a Helikon kiadójának tekintettek), félhivatalos orgánuma, az Erdélyi Helikon a régió akkori legjelentősebb irodalmi folyóirata volt. A világnézeti, felekezeti különbségek, irodalmi irányzatok és nyelvezetek fölé emelkedő, elvben csak az értékekre tekintő csoport tagja volt a kezdetektől többek között Áprily Lajos, gróf Bánffy Miklós, Gulácsy Irén, Hunyady Sándor, Kós Károly, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Nyirő József és Tamási Áron. A későbbi találkozókra az újonnan pályára lépő fiatalok legtehetségesebbjei is meghívót kaptak.

Ez évben négy alkotóról emlékeztek meg a helikoni leszármazottak találkozásán, amit a rendezvény e pontjának címe indokol: A helikoni íróparlament mártírjai. A második világháború utolsó szakaszában négy helikoni író lett az erőszak áldozata. Közülük háromra vonatkoztak a zsidótörvények. Kettejüket, Karácsony Benőt – prózájának ma is viszonylag szűk körű, de lelkes tábora van – és a korszak alig ismert, kitűnő és nagy műveltségű, de írásaiból kötetet soha össze nem állító esszéíróját, Lakatos Imrét, aki rövid ideig az Erdélyi Helikon szerkesztője is volt, 1944-ben Kolozsvárról Auschwitzba deportálták. Ligeti Ernőt, az erdélyi magyar szellemi élet két világháború közötti szakaszáról szóló Súly alatt a pálma íróját, aki szintén „zsidónak minősült”, de időről időre mentesítették a törvény hatálya alól, s 1943-ban Kolozsvárról Budapestre költözött, ahol a Magyar Nemzet munkatársa lett, nyilasok gyilkolták meg 1945 elején (halálának tehát jövőre lesz a 75. évfordulója, de sorsa a korábban említettekhez kapcsolja). A negyedik helikoni mártírt, Járosi Andor evangélikus esperest, aki posztumusz megkapta a Világ Igaza kitüntetést, a szovjetek hurcolták el több ezer kolozsváruval együtt, miután bevonultak az ellenállást nem tanúsító városba. Ő Magyitogorszkban halt meg, 1944 decemberében.

Alább Karácsony Benőről és Járosi Andorról közlünk egy-egy tanulmányt az idei marosvécsi előadók tollából. Lakatos Imréről Filep Tamás Gusztáv beszélt a vécsi várban, Ligetiről Juhász Andrea tartott előadást, bemutatva egyben Filep Ligeti Ernő. Egy urbánus transzszilvanista című, ez évben megjelent könyvét.

A blokk harmadik tanulmányában Juhász Andrea a helikoni közösség egyik legtekintélyesebb tagjának, az Erdélyi Helikon szerkesztőjének, a korszak erdélyi magyar irodalmi értékeszményei rendszerezőjének, „ideológusának” portréját rajzolta meg. Ennek alkalmát egyebek mellett az adja, hogy Juhász társszerkesztésében – az író egybegyűjtött műveinek sorozatában – ez év augusztusában jelent meg Kuncz Aladár Kritikák, portrék, tanulmányok című kétkötetes könyve.